

۲۰۱۸/۱۱/۱

کانديد اکادميسين سيستاني

ستایش آبها، رودها، چشمه ها، کوه ها و گندم زارها**در کتاب اوستا**

رودخانه خروشان کُنر

رودخانه فراه در حد لاش وجوین

[تقدیم به داکتر روستائی]**مقدمه:**

یکی از ادیان قبل از اسلام در کشور ما، دین زرتشتی بود، که هنوز هم پیروان بسیاری در هند و ایران و سایر کشورهای جهان دارد. زرتشت، پیشوای این دین، در سیستان زاده شده و در بلخ به شهرت رسید. او صاحب کتاب "اوستا" است که در آن عالی ترین اندیشه های (اندیشه نیک و گفتار نیک و کردار نیک) از یک متفکر و یک فیلسوف و یک پیشوای مذهبی وطن در ازمنه پیش از اسلام به مردم ماعرضه شده است. این کتاب بعد از سانسکریت، دومین کتاب دینی و تاریخی و جغرافیائی اقوام آریائی است که برای شناخت هویت قومی ما از ارزش و اهمیت فراوان برخوردار است.

- زرتشت فرزند آینده نگر و دلیر کشور ما بود که با اندیشه های عالی (اندیشه نیک و گفتار نیک و کردار نیک) خود انقلابی در طرز تفکر و اندیشه مردم عصر خویش پدید آورد. در نظر زرتشت، مقصود آفرینش و نتیجه زندگی این است که آدمی در آباد کردن جهان پیرامون و شادمانی خود و دیگران بکوشد و با "اندیشه نیک" و "گفتار نیک" و "کردار نیک" خود را به خوشبختی برساند.

- زرتشت اندیشمند مبتکری بود که مردم را از صحرانگردی و کوچ نشینی به اسکان در واحدهای روستائی و کشت و زراعت و آباد کردن زمین تشویق و ترغیب نمود و باورهای راستی و درست اندیشی و یکتا پرستی خود را در قالب سرودهای "گاتا" به یادگار گذاشت.

دیانو شمیره: له 1 تر 5

افغان جرمن آنلاين تاسو په درنښت همکارۍ ته رابولي. په دغه پته له مور سره اړیکه ټينگه کړئ magalat@afghan-german.de یادښت: دلیکنی د لیکنیزې بنې پازوالي د لیکوال په غاړه ده، هیله من یو خپله لیکنه له رالیرلو مخکې په خیر و لوی

- دین زرتشتی، علاوه بر اینکه دین خدا پرستی است، **دین اختیار و انتخاب** هم هست. زرتشت دو راه را به انسان نشان میدهد: یکی راه "**راستی و نیکی**" است و دیگری و راه "**دروغ و بدی**" است و میگوید: آدم دانا از این دو، راه راستی و نیکی را برمیگزیند. پس دین زرتشتی، دین خرد ورزی و نیکی گرایی است، نه دین دروغ پردازی و آتش پرستی.

اهمیت آب نزد آریانیان عصر اوستا :

به زمین عشق ورزیدن، و آنرا آباد کردن و برای کشت و برز بکار بستن، به نهرها و جویها، به بارانها و چشمه سارها، به چشم امید نگریستن، به گله ها و رمه ها و پرورش آنها اهمیت و اعتبار بخشیدن، این همه چیزهای بود که در واقع زیر بنای جامعه آریائی را میساخت.

واز همین جهت است که در « اوستا»، کتاب مقدس زرتشتیان (باقیمانده از نیمه هزاره دوم قبل از میلاد) این همه از آب ها و رمه ها و مزارع گندم و درختان میوه و ستوران و چراگاهان خوب یاد شده و در همه جا به نیایش آمده اند. در این سرودهای کهن هنوز بوی حیات و نشه زندگی می جوشد. آنجا که میخوانیم: «**گله پروری را می ستائیم و از آسمانها آب های بارور و از شما که مثل مادرید و از شما شیر گاو که از فقر توجه میکنند. و در میان مشروبات خوبترین و بهترین هستید، ما استغاثه میکنیم. به کوه ها که از بالای آنها آب جاری است درود می فرستیم و به دریاچه ها و استخر ها درود میفرستیم و به مزارع گندم سود بخش درود میفرستیم.**» [1]

در عین حالیکه نقطه عطف تمام و یا اکثر سرودهای زرتشت، اندرز و ترغیب در راه راستی و مبارزه با دروغ و اهریمن و زشتی هاست، آباد کردن زمین، محبت ورزیدن نسبت به حیوانات و پرورش گله و گرم داشتن کانون خانواده، حادثترین آرزوی او نیز هست. **گاتها و یشتها**، حماسه های کشاورزی و راه گشای جلب رضائیت و عنایت اهورامزدائی هستند. «**گله پروری رامیستائیم، و مزاری گندم سودبخش را می ستائیم، رحم و مروت را که غم خوارگی بیچارگان است، می ستائیم، آب مزدا آفریده مقدس را می ستائیم.**» [2]

«**ما آبهای از چشمه جوشنده و باهم جمع شده و جاری را می ستائیم و از شما که مثل مادرید، و از شما شیر گاو که از فقر توجه میکنند، و در میان مشروبات، خوب ترین و بهترین هستید، ما استغاثه میکنیم.**» [3] «**به کوه ها که از بالای آنها آب جاری است، درود میفرستیم و به دریاچه ها و به استخرها درود میفرستیم.**» [4] «**ما نیایش می کنیم اهورا مزدا را که ستور و راستی بیافرید، آبها و گیاه های خوب بیافرید، به آفریدگار درود میفرستیم.**» [5]

آریانیان عهد زرتشت، از تمامی عناصر مادی، آب را که آثار آشکارتری در زندگی و

1 - دکتر حسین لسان، «درسی بزرگ از فردوسی» مجله یغما، شماره نهم، سال هفدهم

2 - دکتر حسین لسان، همان منبع

3 - هفتن یشت کوچک، بند ۷، ۸، ۹

4 - هفتن یشت بزرگ، کرده 4

5 - هفتن یشت بزرگ، کرده ۸، بند ۲

کشاورزی دارد، ارج می‌نهادند. برای آب ربه النوعی همپایه مهر و اهورا مزدا، قایل بودند. و برای او معابد عظیم و باشکوهی بر پا میکردند و این الهه را که بصورت زنی خوش هیكل و زیبا مجسم شده است، ستایش میکردند. نام این ربه النوع «اناهیتا» (ناهید) بود. اهورا مزدا گوید:

«سزاوار است که در عالم مادی اناهیتا را ستایش کنند. مقدسیکه جان فراست. مقدسی که فزاینده گیتی است. مقدسی که فزاینده ثروت است. مقدسی که فزاینده مملکت است.... از برای من ای زرتشت اسپنتمان، این اناهیتا را بستای... من اهورا مزدا «ناهید» را از نیروی خویش پدید آوردم. تا خانه و قریه و ده و مملکت را بپرورانم، تا آنها را حمایت کنم، حفظ کنم، پاسبانی کنم...» [6]

«ما به سرچشمه های آب درود می فرستیم و به گذر های آب درود میفرستیم.» [7] اهورا مزدا، در پاسخ این پرسش زرتشت که کجا بیش از همه زمین شاد است؟ میگوید: «در آنجایی که بیشتر از همه گندم و گیاه و درختان میوه بکارند، در آنجاییکه زمین خشک است، آب رسانند و در آنجایی که آبگیر است خشک کنند.» [8]

این مطلب میرساند که آریائیان عصر اوستا، به فن خشک ساختن باطلاقها و زراعت در آنها و فن آبرسانی به زمین های خشک، از جمله بوسیله کاریز آشنا بوده اند. بیم و هراس از بی آبی و خشک سالی از دیر باز در فلات ایران مطرح بوده است و این انگیزه یی برای سرودن چکامه شیوانی چون «تیریشْت» گردیده است. این معنی در کرده یازدهم، فقره ۴۱ و ۴۲ اینطور باز تاب شده است:

«تشت، ستاره شکوهمند را می ستائیم که آبهای ایستاده و روان و چشمه ها و جویبار ها و باران (همه) شیفته او اند. [زرتشت از تشت فرشته نگهبان باران می پرسد:] کی چشمه های آب دگر باره سترگ تر از نیروی اسپی روان خواهد گردید؟ کی چشمه ها به سوی کشتزار های زیبا و دشت ها و پایگاه ها روی خواهند آورد و ریشه گیاهان را از تری نیرومند خویش بهره مند خواهد ساخت؟» [9]

اهورا مزدا به زرتشت گوید: «ای زرتشت! از فروغ و فر آنان (مردان نیکوکار و توانا) است که در روی زمین رودهای پر آب روانست و برای نگهداری ستوران و مردمان و جانوران پنجگانه و مردان پاک سرزمین های ایرانی بر پهنه آن گیاه های گوناگون میروید.» [10]

«ای اسپنتمان زرتشت! هنگامی که آنها با «فر» مزدا آفریده از دریای «فراخکرت» (فراخ کرانه = دریاچه هامون) سرازیر شود، «فروهر» های توانای پارسایان به پا خیزند، چندین چندین صداها، چندین چندین هزارها، چندین چندین ده هزارها... تا هریک برای خانواده و شهر و سرزمین خود در پی بدست آوردن آب برآید و چنین گوید: آیا باید سرزمین ما (از بی آبی) ویران گردد و خشک شود؟» فروهرها در پهنه رزم برای خانه و سرزمین خود می جنگد... هریک از فروهرها که کامیاب

6 - هفتن یشت بزرگ، کرده ۳، بند ۱

7 - آبان یشت، کرده ۱ - ۳

8 - هفتن یشت بزرگ، کرده ۸

9 - تیریشْت کرده ۱۱ فقره ۴۱ و ۴۲

10 - تیر یشت، فقره ۵۱

گردد ، آب را به خانه و ده و شهر و سرزمین خود میرساند و میگوید : سرزمین ما باید خرم و سر سبز گردد و {گیاهانش} بروید.» [11]

دهقان گله پرور، برترین آفریده :

در روزگار اوستا، مرد وزن روستائی برترین ارجه را دارند، چراکه سینه زمین را می شگافند، گله هارا به چرا می برند، درخت میکارند، شیر گاو ها و گوسپندان را میدوشند، آبها را درجویها انداخته به کشتزار ها میبرند و آنچه را که با رنج و کوشش خود به دست می آورند، قدر می نهند و می ستایند. [12] « خوشا به شما کشورها که آب جوی های شما بدون مانعی بسوی محصول و چراگاه ها و جهان مادی روان گردد.» (تیریشیت) و آریائی پاک منش میستاید پدید آورنده روستا ها و نعمات زندگی را : « فر نیرومند مزدا آفریده بدست نیامدنی را می ستائیم . آن فر ستوده زبردست ، پرهیزگار کارگر چست را می ستائیم .» [13]

« ای مزدا اهورا ! آنگاه که به چارپایان آزادانه راه دادی تا به کشاورز گرایند یا به چادر نشینان پیوندند ... پس چار پایان ، از آن میان کشاورز گله پرور ، آن پاسبان منش نیک را خدایگان خویش دانستند .» [14] « اهورامزدا میگوید : کسی که گندم میکارد به این میماند که راستی می افشاند و دین مزدیسنا را ازپیش می برد.» [15]

چادر نشین بیابان گرد (که به کشاورزی نپردازد) هرچند بکوشد ، از پیام نیک اهورا مزدا ، بهره نیابد. [16] در یسنا، (هات ۳۲) باز هم به کشاورز در ردیف آزادگان ارج گذاشته شده است. آنچه در اوستا آمده، محتوای زندگی و آرزوی انسان فلات در دیرین ترین روزگار این سرزمین است. برای اینکه در یابیم انسان این نجد در آن روزگار ، تا چه اندازه به خاک بارور ارج می نهاده و کشت و برز را امری بنیادی در زندگی خود میدانسته، چند فقره از وندیداد در اینجا آورده می شود :

«ای آفریدگار پاک جهان مادی ! در کجا زمین بیش از همه شاد است ؟ آنگاه گفت : اهورا مزدا راستی ای اسپنتمان زرتشت ! در آنجائی که مرد پاک دینی خانه برپا کند و آن خانه از آتش و شیر و زن و فرزند و گله برخوردار باشد و گاو و راستی و علوفه و سگ و آنچه از برای زندگی مفید باشد ، در آنجا فراوان باشد.» [17]

این پاسخ نمودار اساسی ترین ضرویات یک روستا یا یک واحد اقتصادی در آن زمان است . دیگر بار می پرسد زرتشت و اهورامزدا پاسخ میدهد : « در آنجائی زمین شاد است که گله و رمه ،

11 - فروردین یشت ، کرده یکم ، فقره ۱۰

12 - فروردین یشت ، بندهای ۶۵ ، ۶۶ ، ۶۷ ، ۶۸

13 - رضا انصافپور ، تاریخ زندگی روستائیان و طبقات اجتماعی ایران از دوران قبل التاريخ تا پایان عهد ساسانی ، طبع تهران ، ۲۵۳۵ شاهنشاهی ، ص ۱۳۴

14 - زامیاد یشت ، بند: ۹ ، ۱۴ ، ۲۱ ، ۲۵ ، ۲۷ ، ۳۰

15 - گاتاها ، هات ۳۱ ، فقرات : ۹-۱۰

16 - گاتاها ، یسنا ، هات ۳۱ ، فقره ۱۰

17- اولمستد، تاریخ شاهنشاهی هخامنشی ، ترجمه دکتر مقدم ، چاپ تهران ، ۱۳۴۲ ، ص ۳۱۰

خورد و بزرگ پرورانده شود. و در آنجایی که گله و رمه فراوان باشد.» همچنین اهورامزداگوید : ای اسپنتمان زرتشت ! زمین ناشاد است اگر مدت زمانی شیار نشده بماند . اگر مردی در روی این زمین با دست چپ و دست راست خود کشت و کار کند ، این زمین به او چنین گوید : ای مرد که در روی من با دست راست و دست چپ کار کردی ، همواره من بارور خواهم بود ، همیشه بهره بخش خواهم ماند . گذشته از خرمن خوب ، همه گونه روزی از من بگیریید.» [18]

و برای کسی که بر روی زمین کار نمی کند ، زمین میگوید : تو ای کسی که با دست راست بر روی من کار نکردی ، تو باید در آینده پشت در دیگران بپای ایستی و روزی خود را از آنان گدائی کنی ، آری پس مانده و ریزه هایی که از دهان دیگران افتاده نصیب تو خواهد شد و از خوان کسانی که به فراوانی و آسایش و خوشی اندر اند ، چنین چیزی بتو خواهد رسید. [19]

در برابر این پرسش زرتشت که دین مزدیسنا از چیست ؟ اهورا مزدا پاسخ میدهد: «ای اسپنتمان زرتشت ! دین مزد یسنا وقتی تغذیه و قوت یابد که مردم با غیرت و کوشش گندم بکارند ، کسی که گندم میگرد به این میماند که راستی می افشاند و دین مزد یسنا را از پیش می برد.» [20]

به قول « جورج فوت مور» اوستا شناس امریکائی « هیچ دینی از ادیان باستان، چنین اهمیتی را نسبت به زراعت و کشت و کار قایل نشده که توسعه آنرا در ردیف معتقدات مذهبی و اعمال حسنه دینی قرار داده باشد، مگر دیانت زرتشتی.» [21]

آگاهی دادن به جوانان از تاریخ ادیان سابقه کشور ، چون: دین هندوئی، دین بودائی، دین زرتشتی، دین عیسوی و دین موسوی (یهودی) ، از ملزومات و جزء جدائی ناپذیر تاریخ کشور است. دادن چنین آگاهی برای فهمیدن خطوط کلی سیر اندیشه و تفکر در این سرزمین برای جوانان از ضروریات زندگی بشمار میرود و با فهم آن خطوط کلی است که آنها قادر میشوند تا مزیتها و خوبی های یک دین را از دین دیگر تمیز بدهند.

دین زرتشت ، در زمانش یک عامل ترقی بشمار میرفت ، زیرا که مردم را به اسکان و روستا نشینی و شهر نشینی و محبت به حیوانات اهلی و گوسفند و گاو و سگ و توجه به منابع آب جهت زراعت و عمران زمین دعوت میکرد. ستایش از آبهای روان، چشمه سارها و بارانها و کوه ها و رمه ها و حیوانات اهلی و تشویق مردم به زراعت و کشت گندم و دیگر حبوبات خوراکی در واقع زیربنای دین زرتشتی را میسازد. آثار تمدن و معابد زرتشتی از بلخ تا هرات و سیستان فراوان اند که بر اثر کاوش باستان شناسان ایتالوی در نیمه دوم قرن بیستم به ما معرفی شده اند.

پایان

18- وندیداد، فرگرد سوم ، فقرات ۲ - ۳

19 - همانجا ، فقرات ۲۶ - ۲۷

20 - همانجا ، فقرات ۲۸ - ۲۹

21 - ایران از نظر خاور شناسان ، ترجمه و تحشیه رضازاده شفق ، ص ۱۳۱ ، چاپ تهران